

**Предпазване на
домашните
животни
от нападения
на хищници и
компенсационни
програми за щети
от хищници**

Емилиян Стойнов

фонд за дивата флора и фауна – Книга 1

**Prevention of livestock
from predator attacks and
losses' compensation programs**

Emilian Stoynov

Сдружение с нестопанска цел „**Фонд за дивата флора и фауна**“ (ФДФФ) е неправителствена организация работеща в сферата на опазването на биоразнообразието. Създадено през 1999 г., Сдружението има клонове в България и Македония, които са независимо регистрирани неправителствени организации в градовете Благоевград, София и Котел за България и градовете Кавадарци и Шип за Македония. Досегашните проекти са насочени към опазване популациите на застрашени и редки видове животни, хищни птици, бозайници и др. Освен директни мерки по съхранението на отделните животински и растителни видове редица дейности са насочени и към опазване на местообитанията. ФДФФ работи активно за разработване и прилагане на устойчиви, природосъобразни, традиционни стопански практики, с цел ефективното използване на природните ресурси и съхраняване на редки и застрашени видове и местообитания. ФДФФ е една от най-ефективните природозащитни организации в България и Македония.

„**Да запазим природата и това да не става за сметка на местните хора**“ е девизът на организацията, разкриващ умерения и обективния поглед към проблемите на природозащитата.

Компенсационна програма на ФДФФ за щети нанесени от хищници на домашни животни

За да опази хищниците и това да не става за сметка на селските стопани (животновъди), ФДФФ разработи Компенсационна програма за щети нанесени от хищници на домашни животни. При спазване на три основни условия (постоянно присъствие на овчар и овчарски кучета със стадото докато е на паша и недопускане животни да нощуват извън кошарата и/или селото), ФДФФ възстановява на стопанина жива овца или коза за всяка удавена. За целта ФДФФ създаде свое стадо от овце и кози, което представлява своеобразен компенсационен фонд.

Програма ВУЛТУРА е разработена за опазване и възстановяване на лешоядите. В Програмата са включени проекти за размножаване на затворено, пускане в природата и опазване на съществуващи популации от четирите вида европейски лешояди, а именно египетски (*Neophron percnopterus*), белоглав (*Gyps fulvus*), черен (*Aegypius monachus*) и брадат (*Gypaetus barbatus*). В рамките на Програмата си партнират основно ФДФФ, Зоопарк София и Българско дружество за защита на птиците (БДЗП). Освен това дейностите по Вултура са част от балканския план за опазване и възстановяване на лешоядите. Дейностите по плана се подпомагат от Франкфуртското зоологическо дружество, Фондацията за опазване на черния лешояд, Фондацията за опазване на брадатия лешояд, БърдЛайф Интернешънъл, както и правителствени организации на балканските страни.

Предпазване на домашните животни от нападения на хищници и компенсационни програми за щети от хищници

Емилиян Стойнов

Фонд за дивата флора и фауна – Книга 1

The Rufford
Grants

Спонсорирана от
Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество
със съдействието на
Whitley Laing Foundation – Rufford Small Grants
София, 2004

Всички права запазени!

Никаква част от тази книга, не може да бъде репродуцирана по какъвто и да било начин и с каквито и да било средства, без писмено разрешение на ФДФФ.

All Rights Reserved

No part of this book may be reproduced by any form, or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or any information storage and retrieval system, without written permission from FWFF!

© **Емилиян Христов Стойнов** – автор

Фотография:

© **Емилиян Стойнов** – стр.3, стр.16(2,3), стр.20, стр.21(1), стр.26(1), стр.27(2), стр.28, стр.29, стр.31(1,2), стр.32, стр.35(1,3), стр.36(1), стр.37, стр.40, стр.41, стр.44, стр.48(4-та корица);

Явор Илиев – стр.7(1), стр.8, стр.9(1,2), стр.10, стр.11(2), стр.13(1,2), стр.26(2), стр.27(1), стр.31(3), стр.34, стр.45 (3-та корица);

Любомир Андреев – стр.5(1), стр.6, стр.12, стр.13(3), стр.14(1,4), стр.15, стр.25, стр.30, стр.33, стр.35(2), стр.36(2), стр.38(2);

Пламен Иванов – стр.9(3), стр.38(1);

Ролин Верлинде – стр.1(на титула), стр.21(3);

Томе Лисичанец – стр.5(2), стр.24;

Христо Иванов – стр.7(2);

Стамен Стойчев – стр.39; Архив в-к „Струма“ – стр.21(2)

Дизайн и предпечат: **Любомир Андреев**

© **Фонд за дивата флора и фауна, 2004**

ISBN 954-91505-1-8

Отпечатано в България

Съдържание

Summary.....	4
Въведение.....	5
Мечка.....	6
Вълк.....	8
Чакал.....	10
Лисица.....	12
Грабливи птици.....	14
Разпознаване на щетите от хищниците.....	16
Проблеми произтичащи от нападенията на хищници.....	20
Методи за предпазване на домашните животни от нападения на хищници.....	26
Чуждестранен опит в компенсирането на щети от хищници.....	34
Компенсиране на щети от хищници у нас.....	36
Застраховане на домашните животни.....	40
Важни адреси.....	42
Използвана литература.....	44

Prevention of livestock from predator attacks and losses' compensation programs

Summary

Control of predation among sheep flocks is a serious problem. The wildlife species known to be involved in predation in Bulgaria include the bear (*Ursus arctos*), wolf (*Canis lupus*), jackal (*Canis aureus*) and rarely the fox (*Vulpes vulpes*). The livestock losses usually push the livestock breeders to set poison baits even this is absolutely illegal act. Setting of poison baits has unfavorable impact of the populations of carrion eating species as vultures namely: Black (*Aegypius monachus*), Bearded (*Gypaetus barbatus*), Griffon (*Gyps fulvus*), Egyptian (*Neophron percnopterus*); and the eagles: Imperial (*Aquila heliaca*) and Golden (*Aquila chrysaetos*).

Also bear, wolf, jackal, fox and others. Most of these species are threatened and some of them have even extincted from Bulgaria due to use of poison baits in the past.

This booklet describes how to prevent the livestock loses from predator attacks.

Also what the NGOs and other organizations could do in order to reduce the conflict Man/Predator and so to reduce the illegal poisoning of wildlife.

The measures presented include prevention and insurance of livestock and compensation of the farmers.

Wild Flora & Fauna Fund (FWFF)

FWFF is charitable NGO working on conservation of biodiversity.

Founded in 1999 FWFF has its branches in Bulgaria and Macedonia,

which are independent NGOs registered in the towns of Blagoevgrad, Sofia and

Kotel in Bulgaria and the towns of Kavadarci and Shtip in Macedonia. The current

projects are directed to conservation of the populations of threatened and rare animal species, birds of prey, mammals and their habitats. FWFF is looking for traditional practices of agriculture that would provide sustainable long-term co-existence for both the people and the wildlife.

Compensation Program of FWFF

FWFF has identified a compensation program which provides for direct replacement of stock losses due to confirmed predator attacks as the most effective strategy by which to make significant inroads into the reduction of poison use. It offers immediate and positive incentive for behavior change in this historical response by livestock raisers to conflict with native predators. At the same time it will serve to „build bridges“ between Bulgaria's environmental community and the rural demographic which continues to subsist largely on traditional natural resource use, encouraging cooperation for future conservation endeavors.

VULTURA Program

The program VULTURA's aim is to restore and conserve the vultures in Bulgaria. Captive breeding, releasing and in situ conservation are recently in implementation. Against poison activities are part of the measures for conservation of vultures. Both vultures conservation and related against-poison activities are part of the Action Plan for conservation and recovery of the vultures on the Balkans and adjacent regions. FZS, BVCF, BirdLife International, and a number of local NGO and governmental organizations cooperates in the Action plan.

Нападенията на селскостопански животни от хищници са сериозен проблем. Дивите хищници, които нанасят най-големи щети в България включват: мечка (*Ursus arctos*), вълк (*Canis lupus*), чакал (*Canis aureus*) и по-рядко лисица (*Vulpes vulpes*). Подивели и /или скитащи кучета (*Canis familiaris*) също са виновни за щети на селскостопански животни в някои случаи.

Нападенията над други видове животни е природен процес, който съществува навсякъде, където има хищници. В някои случаи хищниците могат да доведат до изчезване на някой вид тяхна жертва. Това обаче не е така в устойчивите екосистеми, където природните закони са усъвършенствали всеки от видовете така, че те съществуват във взаимноизгодна зависимост. При намесата на човека обаче, взаимоотношенията драстично се променят и в много случаи се стига до изчезване на видове и /или нестабилност на екосистемите.

Зачестилите напоследък случаи на удавени животни показва, че много стопани не прилагат адекватни мерки за опазване на домашните си животни от хищници, както това е било в миналото. Това води до изостряне на конфликта човек /хищник, което от своя страна подтиква стопаните да преследват и избиват хищниците. Проучване на ФДФФ установи, че не са редки случаите на използване на отровни примамки, което е абсолютно забранено от Закона. Отровните примамки въздействат пагубно на редица застрашени видове, между които мечка, лешояди и някои орли. Освен това, от отровите в редица случаи могат да пострадат домашни животни, кучета и дори деца.

Ето защо, за да не допусне използване на неселективни методи за борба с хищници и да опази застрашените видове, и не на последно място за да помогне на хората, ФДФФ разработи и прилага алтернативни методи за компенсиране на селските стопани, и застраховане на домашните животни и предпазване от хищници. Те са представени в настоящото издание.

Освен това тук са представени и някои интересни методи за предпазване на домашните животни от хищници, прилагани в други страни по света, както и схеми за застраховане и компенсиране на такива щети.

Книжката може да послужи като основа за разработване на проекти от национални и природни паркове, горски и ловни стопанства, неправителствени, общински и други организации, които целят разрешаването на проблемите с хищниците на местно ниво.

Мечка

(*Ursus arctos*)

Описание

Кафявата мечка е най-едрият хищник у нас. Мъжките мечки са по-едри от женските и имат по-голяма глава. На тегло, отделни напълно израснали мечки достигат 350 кг. Цветът на козината варира между светлокафяв и тъмнокафяв. При някои, главно млади мечки на гърдите има светли петна. Не си прилича с друг бозайник и не може да бъде сгрешена на външен вид.

Разпространение

В България кафявата мечка се среща в Средна Стара планина, Рила, Пирин, Западни и Средни Родопи. Рядко срещана е във Витоша, Плана и Лозен. В последните години се съобщава за Осоговска планина, Западна Стара планина, Краище и Източни Родопи.

Поведение

Типичен горски вид. Обитава обширни планинско-горски комплекси, състоящи се от разнообразна естествена растителност с наличие на горскоплодни дървета и храсти, дълбоки дерета, ждрела, скални масиви, проломи. Предпочита непристъпни, спокойни и тихи райони. Активна е през деня и през нощта. Плува и се катери добре. Обонянието и слуха са добре развити, а зрението-слабо. Обикновено води уединен начин на живот и се старее да избягва контакти с хората, като в по-населени райони води изключително нощен начин на живот.

Храна

Всеядна: плодове, корени, филизи, мед, мравки, ларви на насекоми, риба, птици, яйца, голи охлюви, мърша и др. Въпреки че мечките са добре изразени вегетарианци, отделни индивиди развиват хищническо поведение и нападат едри животни – овце, кози, диви свине, елени, коне и др.

Най-често мечката-стръвница се специализира в лова на само един вид жертва.

*Разпространение
на кафявата мечка
в България*

Вълк

(*Canis lupus*)

Описание

Вълкът е едър хищник и прилича на голямо куче. Дължината на тялото е 100-160 см. Опащата е дълга 35-50 см., права и рунтава. Стои като пречупена в основата и никога вълкът не я държи над нивото на гърба си. Краката са дълги, задното стъпало е 25-30 см. Височината на тялото е 70-90 см, като е по-голяма в предната част. Ушите са изправени, дълги 10,5-12 см. Вратът на вълка е широк и дебел. При по-старите вълци космите по врата са дълги и образуват добре видима грива. Очите са разположени косо, а не хоризонтално и са жълти на цвят. Докато при кучетата те са по-скоро червени и разположени хоризонтално. На тегло вълците рядко достигат 60 или повече килограма. У нас преобладават индивидите с тегло 35-45 кг. Мъжките са по-едри и тежки от женските. Космената покривка на вълците е гъста и груба. На цвят е от сиво-жълта до ръждиво-кафява. По гърба тя е с черен оттенък. Краката и коремът са светли. През зимата вълците изглеждат повече сиви, а през лятото – ръждиви.

Разпространение

В България вълкът обитава всички планини. Запасите му през 90-те години нараснаха неколкратно. Най-често той се среща в Западна Стара планина, Рила, Верила, Плана, Родопите, Централна Стара планина, нископланинските вериги на Югозападна България. Постоянно вълкът се среща в Лудогорието, Пирин, Средна Гора и по-рядко в Странджа и Витоша. Типичен обитател на горите, но избягва непрекъснатите обширни горски масиви. Изкачва се над горната граница на гората.

Поведение

Активен както през деня, така и през нощта, но в Европа, активността му е главно нощна.

Обонянието е силно, а слухът добре развит. Вижда добре наблизо, а на по-голямо разстояние забелязва само подвижни обекти. В границите на семейната територия ловуват поединично, нападайки предимно дребни животни.

Извън размножителния сезон ловуват на глутници, особено в районите, където се хранят главно с едри животни. В райони с интензивно животновъдство, особено когато добитъкът не е добре охраняван и защитен, вълците нападат домашни животни – овце, кози, тъй като те са по-лесно достъпни в сравнение с дивите животни.

Храна

Предимно средни и едри по размер бозайници – сърни, диви свине, елени, домашни животни, но така също и зайци, гризачи, птици, мърша и остатъци от сметищата.

*Разпространение
на вълка в България*

Чакал (*Canis aureus*)

Описание

Чакалът е по-дребен от вълка. Тялото му е по-ниско. Опашката е къса, а ушите дълги и изправени. Очите са кафеникави. Муцуната му е тънка и заострена. Предните пръсти на крайниците са със слята основа и приличат на подкова. Полов диморфизъм няма, въпреки че мъжките са малко по-едри от женските. Космената покривка е груба, ръждиво-жълта или сиво-жълта с черен оттенък по гърба и опашката. Сиви са гърлото и гърдите. Чакалът има 4 чифта млечни жлези.

Разпространение

У нас е разпространен в цялата страна до около 800 м. надморска височина. Среща се в горски местообитания с богата растителност, в близост до открити пространства. Предпочита млади иглолистни култури и сечищни участъци в близост до обработваеми земи. Обитава и гъсто обрасли с растителност крайбрежия на реки и водоеми. Заселва се и сред обработваеми земи, в гъсти дерета, скали, полезащитни пояси. В България чакалът има много висока плътност на популацията. Конкурира лисицата, но не издържа конкуренцията на вълка.

Поведение

У нас е активен предимно нощем. Прекарва деня сред гъста растителност или в леговището си. Дневна активност е наблюдавана само през зимата. Въпреки, че търсят храната си предимно поединично, чакалите понякога ловуват на глутници. Колективният лов им позволява да убият по-едра плячка, като овца или коза. Често един чакал подгонва жертвата по посока на другите членове на глутницата.

Обикновено изяжда плячката там, където е убита, но в някои случаи я влачи и скрива в гъстата растителност, където я изяжда на спокойствие.

Храна

Широк спектър от дребни животни, мърша, ягоди, къпини и други плодове.

Напада също сърни, малките на дивата свиня, домашни животни.

Често посещава сметищата и тършува из тях.

**Разпространение
на чакала в България**

Лисица (*Vulpes vulpes*)

Описание

Лисицата е хищник със средни размери. Средното тегло на мъжките е около 7 кг., като в отделни случаи надминава 10 кг., а на женските е около 6 кг. Няма полов диморфизъм. Дължина на тялото 63-82 см., дължина на опашката 38-45,5 см., височина 38-46 см., ухо 8,7-9,8 см. Преобладаващият цвят на космената покривка е жълто-оранжев. Бузите, гърдите и коремът са сиво-бели. Опашката е дълга, пухкава, с бял връх. Срещат се и по-тъмно оцветени лисици, наричани въглищарки, при които опашката е с тъмен връх. Ушите са прави, заострени и отзад са черни. Краката са тънки и са по-тъмно оцветени от тялото. Очите са жълто-червени. Муцуната е заострена и удължена.

Разпространение

У нас се среща навсякъде – от морското равнище до горната граница на гората, във всякакви местообитания. Много пластичен вид. Заселва се и в населени места, главно в паркове и лесопаркове, където формира т.нар. градски популации. Лисицата не издържа на конкуренцията на чакала. Запасите ѝ намаляват там, където трайно се заселва чакалът.

Поведение

Активна е главно привечер, през нощта и на разсъмване. В райони, където не е обезпокоявана от човека ловува и през деня, особено през зимата.

Храна

Дребни бозайници, птици, насекоми, мърша. Често лови земеровки и къртици, но не ги яде. Изяжда голямо количество дребни гризачи, което я прави полезен хищник в обработваемите площи. Попаднала във фазанария или кокошарник убива повече птици отколкото може да изяде.

Това се дължи на неестествената ситуация, при която жертвите не могат да избягат, но провокират инстинкта ѝ за нападение.

*Разпространение
на лисицата в България*

Грабливи птици

Ястреби

Ястребите в България са представени от три вида. Голям ястреб, малък ястреб и късопръст ястреб.

Най-често, нападенията на кокошки или други домашни птици се приписват на големия ястреб, наричан още кокошкар.

Той е горска птица с широки крила и дълга опашка, които му позволяват бърз и маневрен полет на терен с множество препятствия.

Мишелови

Понякога мишеловите биват набедени за улавянето на домашни птици, тъй като те са най-разпространените и най-лесно наблюдаемите грабливи птици.

Те обаче се хранят предимно с гризачи, земноводни и влечуги.

Птиците (особено домашните птици) стават храна на мишеловите, когато ги намерят умрели.

Орли

Орлите са едри грабливи птици. Днес много видове орли са редки и застрашени от изчезване.

Те са добри ловци и сравнително лесно намират плячката си, далеч от населените места.

В изключително редки случаи орли могат да са виновни за нанасяне на щети на домашни птици.

Често се случва хората да говорят за орел, който вдигнал във въздуха цяла овца или коза. Това е практически невъзможно. Допирът на тези истории с истината е някъде в миналото, като става въпрос за редки случаи, когато орел напада новородено агне, но за това е имало няколко предпоставки, които днес са елиминирани:

• **овците са били отглеждани в много големи стада**

Това не е давало възможност овците да бъдат наблюдавани и винаги се е случвало овца да замръкне далеч от кошарата и да се оагни там, където в ранната утрин, ако не е било изядено от други хищници новороденото агне може да стане жертва на грабливи птици (изрично подчертавам, че става въпрос за новородено агне от дребна порода овца, тежащо около 1,5-2,5 кг.). Днес повечето отглеждани у нас породи раждат едри агнета, над 3 кг. Освен това отглеждайки по-малки стада стопаните винаги могат да забележат овца, която се подготвя да ражда и стоят до нея, или не я пускат на паша.

• **кошарите са били разположени далеч от селата и присъствието на хора е било ограничено**

Повечето домашни животни днес се отглеждат в селата или в непосредствена близост до тях. Това възпрепятства достъпа на орлите (които освен това са и много редки) до агнета.

• **овците са били много по-дребни от днешните (Каракачански овце, Влашки овце, дивурки и др.).**

В миналото са били отглеждани овце, които са били много по-дребни на ръст от днешните. Техните агнета също са се раждали доста дребни и това е било предпоставка за успешно нападение от грабливи птици. Днес овце от дребните породи се отглеждат все по-рядко, което в комбинация с другите съвременни фактори правят случаите на нападения от грабливи птици практически невъзможни.

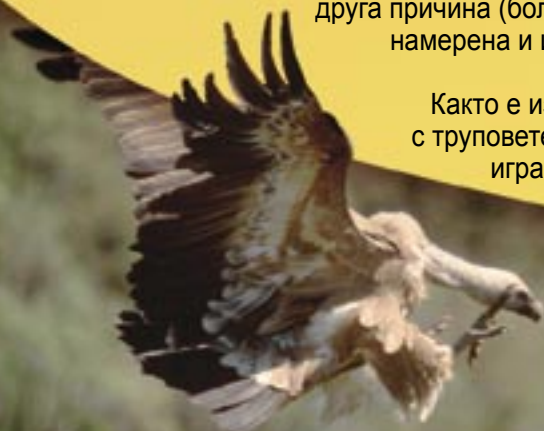
В много от случаите в тези разкази става въпрос и за неправилно изтълкувано наблюдение. Така например, когато някой забележи, че няколко лешояда ядат от една умряла овца (в някои случаи това могат да са единични картали или орли), човек може да изтълкува, че даденият орел или лешояд е убил тази овца и се храни с нея.

А това не е така, защото това е непосилна задача за който и да е вид граблива птица.

В тези случаи става въпрос за убита от вълци или други хищници, или умряла по друга причина (болест, травма и т.н.) овца и в последствие намерена и използвана за храна от лешояди и орли.

Тогава говорим за мърша (леш).

Както е известно много грабливи птици са хранят с труповете на умрели животни, като по този начин играят важна роля на санитарии в природата.

Видове и разпознаване на щетите от хищници в селското стопанство

Идентифицирането на вида хищник, предизвикал щета на домашни животни е сравнително лесно да се направи ако изследването се извърши скоро след случката. Разлагането на трупове, особено в топло време може да възпрепятства изследването. Грабливи птици и хищни бозайници също могат за няколко часа да елиминират напълно трупа на умрялото животно. Често хищниците изяждат и умрели животни. Също така животни изчезват и по други причини като: глад и/или недохранване, вътрешни паразити, бактериални инфекции, бременност, подуване, отровни растения, мълнии, ухапване от змия, кражба и др.

За да се различи нападение от хищници от други възможни причини, за гибелта или изчезването на животни трябва да бъде налице следната информация:

- Вида на хищниците, които се срещат в района;
- Навици и следи от всеки вид хищник, който се среща в района;
- Данни за предишни нападения на домашни животни от хищници в района.

Разпознаване на следи

За да определим вида на животно по неговите следи, трябва да бъде наблюдавана формата и големината на останените отпечатащи. Особеностите в поведението също са показателни.

Разкрачът на дадено животно може да се сметне след измерване на разстоянието между два последователни отпечатъка, от една и съща лапа, в права линия на равна повърхност.

Вълк

Вълкът се храни основно със сърни, диви кози, зайци и дребни бозайници (гризачи и др.), рядко напада по-едри животни. От домашните животни вълците нападат най-често овци и кози, но понякога коне, магарета, крави и телета (особено, когато са сами и са слаби – стари или млади). Ловува, като се приближава незабелязано и напада жертвата си, когато тя се обърне да бяга.

Вълците живеят и ловуват предимно в глутници. Те гонят жертвата и се опитват да я обкръжат. Удавят дребните животни, като сърни и овци, като ги захапват в областта на врата разкъсвайки гръкляна им.

Едрите животни, като елени, крави, коне и др. вълците нападат, като многократно ги нахапват по слабините и бедрата, причинявайки им масивни подкожни кръвоизливи. Вълкът често хваща жертвата си за коляното, което е най-добрият начин да я обездвижи. Ако все още жертвата е права вълците захапват муцуната на животното, като се стремят да го задушат.

Животни, които са преживяли нападение от вълци обикновено са неизлечимо ранени. И кучетата и вълците първо се стремят да отворят трупа на жертвата и да изядат вътрешностите, а след това и мускулите. Ако са необезпокоявани, вълците изяждат целия труп или носят малки парчета, които скриват в района около жертвата. От голямо животно, като крава или кон вълците оставят неизядени големи кости, съдържанието на червата и кожа. Разстоянието между отпечатъка на двойките кучешки зъби почти винаги е около 4 см между горните и 3 см между долните зъби.

Дължина на стъпката 9-13 см.

Широчина 7-9 см. Отпечатъкът има

4 пръста. Разкрачът на животното е 80-120 см.

Отпечатъкът от стъпката на възрастен вълк прилича много на този на голямо куче и така единични отпечатъци трудно могат да бъдат идентифицирани.

Един от основните белези, който често се споменава е, че предните два пръста са по-дълги от двата задни. И въпреки, че това често е така, не означава че това е единственото условие дадени следи да бъдат приписани на вълка. Срещат се и кучета с подобни на вълк удължени предни пръсти. Понякога предните пръсти на вълка са почти прилепени един до друг. Често за да бъдат различени следите на вълк от тези на куче, човек трябва

да следва следите в продължение на 500-1000м. Вълците изминават големи разстояния с постоянна скорост движейки се в права линия и оставяйки следи на равни отстояния една от друга. При вълка задните лапи стъпват

в следите на предните. Често няколко животни се движат заедно стъпвайки в следите на предните. Това не е така, когато вълците

ловуват или маркират територия. За разлика от кучетата, вълците избягват човека, както и сгради, трактори, отпадъци, като найлонови торбички и други.

Кучета

Размерите на стъпките и големината на тялото зависят от размера на животното. Тези кучета, които са способни да нападат домашни и диви животни са с големина на вълк. Ноктите на кучето в повечето случаи не се виждат при отпечатъка на лапите. Когато се виждат ноктите те могат да бъдат сравнени с тези на вълка, според ъгъла им при наблюдаване отзад.

Дирята на кучето рядко е в права линия. Освен това кучето спира, върти се, често се отклонява от пътеката и т.н. Кучетата не се притесняват да минават близо до хора, сгради и т.н. Повечето кучета не са добри ловци. Малко са тези, които имат шанса да ловуват редовно и така да подобрят своите ловни умения. Когато нападат голямо животно те нахапват безразборно цялото тяло. Техните жертви рядко умират от разкъсвания или умело задушаване. По-скоро от шока, предизвикан от дългото и хаотично преследване и хапане. Кучетата ловуват заради самия лов, не за да се хранят, тъй като са хранени от стопаните си. Ако се случи да се хранят от труп на едро животно те предпочитат стомаха и червата. Разстоянието между горните и долните зъби при захващане варира между 3 и 5,7 см.

Лисица

Дължина на стъпката 5 см. Широчина 4 см. Следата е овална. Дължината на разкряча е 70-80 см. Във влажна почва се виждат косми, отпечатани в следата между пръстите. Дирята е в права линия. Лисицата лови предимно дребни животни. Ако има лесен достъп тя влиза в кокошарници. Възможно е да удави овца или друго по-едро животно, ако то е болно изтощено или много младо. Тя преследва жертвата си и я хапе за краката, слабините и корема. Така при проучване на смъртта на животното, се наблюдават кръвоизливи в тези области. Ако успее да повали жертвата си на земята тя захваща многократно гърлото. Остават множество малки дупчици от захващания на малките и остри зъби, предизвикващи кръвоизливи. Отвътре кожата на жертвата изглежда като простреляна с дребни сачми. Лисиците често започват да се хранят като разкъсват корема на жертвата.

Мечка

Дължината на следата на предната лапа е 10-12 см. Широчината е 10-14 см. Задната лапа е дълга 17-23 см, а широка 9-17 см. Лапите имат по пет пръста. Ноктите се отпечатват добре, като продължение на лапата. Мечките са много силни и могат да убият едри животни с няколко удара в гърба или врата. Така гърбът, вратът или главата на жертвата често са счупени. Животното обикновено кърви през носа и/или устата. Може да се наблюдават следи от захапвания по муцуната или врата на по-дребни животни. Тъй като няма метод за различаване на нападението от мечка, обикновено диагностицирането се оповава на по-сериозните наранявания нанесени на жертвата. Мечката напада в покрайнините на гората или в самата гора. Тя напада само по едно животно. Често в близост до жертвата има изпражнения. В много случаи мечката премества жертвата и я покрива с клони и пръст.

Изследване на случая за установяване на вида хищник, предизвикал щетата

За целта са необходими следните атрибути:

- **фотоапарат със светкавица**

Заснемането на жертвата е важно доказателство за нападение от хищници или за по-продължително последващо проучване.

Трябва да бъде заснето животното с всички характерни наранявания, както и мястото и околността, в която е станал инцидентът.

- **рулетка или метър**

За да бъдат измерени следите и разстоянията между отделните отпечатъци: зъби, стъпки, разкрач и т.н.

- **остър нож**

За да бъде одрана кожата и да бъдат разгледани раните от зъби и нокти от вътрешната ѝ страна.

- **найлонови ръкавици и дезинфекциращ сапун**

Някои болести по животните могат да предизвикат заболяване у човека.

Затова предприемането на всички мерки за безопасно проучване на случая, както и последващо измиване и дезинфекциране на ръцете и приборите е много важно.

- **бележник за описване на случая**

Всички подробности трябва да бъдат описани за документиране на случая.

Проблеми, произтичащи от нападенията на хищници над селскостопански животни

Защитата на мечката със закон, регулирането на отстрела и забраната за изземване на малки от леговищата на вълци, както и забраната на лова в защитените територии води до разбирането на местните хора, че Държавата закриля „най-големите врагове на животновъдите“. Това поражда негативни настроения у местните хора, които прибягват до саморазправа и/или често толерират браконьерството и употребата на неселективни методи за борба с хищници.

Почти навсякъде местните хора казват „много вълци има и много добитък убиват“, но това са впечатления от райони, където животните не се охраняват добре и дават голям брой жертви при единични случаи. Други пък събират впечатления от много случаи, които са доста далеч един от друг във времето и пространството, а именно – информацията за случаите в няколко села, за няколко години, поднесена наведнъж изглежда доста обезпокоителна.

От друга страна, проблемът е в това, че голяма част от настоящите селски стопани са забравили или никога не са знаели традиционните методи за защита на стадата от хищници. Методи, като използване на подходящи, добре обучени овчарски кучета в миналото са били успешно използвани, въпреки значително по-големия брой вълци и други хищници, обитавали страната ни.

Често браконьерстващи ловци в някои населени места изкуствено нагнетяват проблема с хищниците, за да получат подкрепата на местните хора при браконьерстването си или при лобирание за удължаване срока на лова на хищници. Удължаването на този срок би им позволило да излизат на лов извън ловния сезон и така да имат по-добри възможности за полулегален отстрел на други животни.

Истината е, че някои ловци използват излетите през ловния сезон за лов на прасета и друг „тенджерен“ дивеч, вместо да преследват вълците. Когато изтече ловният сезон същите ловци решават, че е време да се „разправят“ с вълците, но тогава вече ловът е забранен. Така те представят тази информация пред местното население, което вследствие на тази манипулация се чувства като жертва на хищниците, закриляни от държавната политика. В същото време населението не знае (а на ловно-рибарското дружество това е много изгодно), че щетите от хищници трябва да бъдат плащани от стопанисващата дивеча организация в района.

Освен това, обществена тайна е, че има браконieri в почти всяко село. Те ходят тайно на лов и често убиват прасета, сърни, диви кози, елени, а понякога и теле на свой съселанин. Те също така биха могли браконьерски да отстрелят и вълк, като по този начин ще „избавят“ своите съселани от „злата напасть“. Но те не го правят, защото вълкът не става за ядене, а като е отстрелян незаконно не могат и да получат награда за отстрела му.

Въпреки това държавата е създала механизми за решаване на подобни проблеми. Във всеки ловен участък има по няколко ловци, които получават разрешение за подбoрен отстрел през цялата година. Точно тези хора трябва да реагират при поява на вълци около селото. Те имат право да стрелят по тях, но разбира се правото не означава задължение. Така „драгите“ ловци трябва да разберат, че да си ловец не е само привилегия, а и отговорност. Ако си припомним приказките „Червената шапчица“, „Вълкът и седемте козлета“ и др., ще разберем, че от край време ловците са закриляли местното население, а не са просто едни „мутри“, които легално имат пушки.

50 кози удушени за една нощ от вълци в Кресненско, от 10 няма и кокалче

Само за един ден стадо от 110 кози на Богдан Тодоров от Кресна, чиито козарник е в местността Долните уши, намаля с 50 бройки. 40 от тях са намерени от стопаните им удушени от вълци, а от 10 няма и следа. Стадото било изведено на паша по хълмовете, известни като Хъма и Зайковец, и част от него се е отделило и останало да нощува из гората. Сред пострадалите стопани в Стоян Донев, на когото от общо 5 кози две са изядени, а останалите три

са удушени. Кози са убити и на Симеон Андонов, Никола Галчев и още над 10-ина стопани, които обиколили местата, където стадото е било на паша, с надеждата да открият живи някои от козите си. Според пострадалите стопани стадото било нападнато от голяма глутница вълци. Общо от началото на годината в Кресненско курбан на вълците са станали над 150 кози, но такова масово унищожение от 50 кози наведнъж се случва за първи път.

ЯНЕ ИВАНОВ

Дружинката в с. Уши е застреляла 4 вълка миналия уикенд, а в глутницата имало поне 7-8 едраци, навъртащи се край селото, разказват местните жители.

Вълци от Сръбско нападат селцата

Вълци от Сръбско опропастиха стока по селата в Кюстендилско, оплакват се местни кметове.

В официално съобщение регионалното управление по горите обяви 24 убити вълка и 1 чакал от началото на ловния сезон. До края му и след 1 януари догодина в района ще се организират хайки за вълци и чакали, съобщиха оттам и припомниха, че премията за убит вълк е зави-

шена 4 пъти и сега е 100 лв. Плащат я от Горското и дивечовдните станции с пари от бюджета. По 30 лв. награда давало и ловно-рибарското дружество. Убит завар се удостоверява с одраната кожа, череп и предимляги, уточниха старши „вълчари“ от региона.

Дружинката в с. Уши е застреляла 4 вълка миналия уикенд, а в глутницата имало поне 7-8 едраци, навъртащи се край селото.

„Като ги натръскахме на мегдана да ги видят, бабите от селото наизведоха тояги и почнаха да налагат убийствени зверове“, разказа шефът на дружинката - кюстендилският бизнесмен Красимир Яначков. Хищниците „гастроляри“ изминавали по 40-50 км през сръбската граница и нападали кошари в Уши, Бобешино, Полетинци. Разказани вече имало наскоро и в Раково, Новестинско.

зела 2 г. десетки села

Ловците пред убитите 4 вълка. Вляво: Васил Яначков, който е председател на дружинката, и четвъртият отляво нагоре, а първият отгоре наляво е Димитър Костанов

За 15 минути ловци разстреляха 8 хищника в Огражден

Рекорден за страната брой - 8 вълци, убиха в Огражден за една хайка ловците от дружинката на село Кръндалчица към Ловно-рибарско дружество -

Петрич. На 8 декември за 15 минути девет ловци без нито един празен изстрел повалиха осемте хищника - три женски и пет мъжки. Втори рекорд пос-

тави членът на дружинката Васил Яначков. Само за пет минути той уби четири вълка. Яначков е ловджия от 1987 година. За 16 години заедно с

на стр. 4

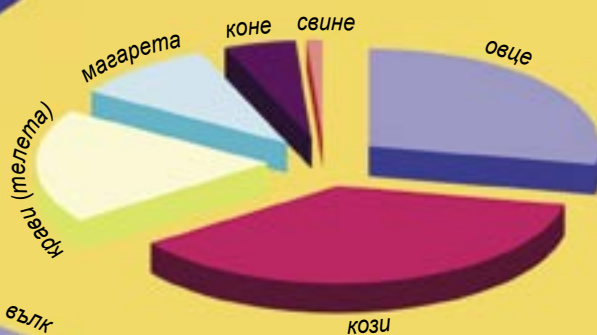
Проучвания на ФДФФ показват че:

- почти 95% от жертвите от хищници се дължат на нехайно отношение на стопаните и неохранявани свободно пашуващи животни;
- най-голям брой жертви дават овцете и козите, но от финансова гледна точка най-големи щети понасят стопаните на крави и телета, които се отглеждат на свободна паша;
- болшинството от случаите на нападения от хищници на овце и кози са през деня, когато са на паша, докато крави и магарета биват нападани главно през нощта, когато са пуснати свободно или са вързани извън селото;
- най-голям брой жертви е регистриран през пролетта, когато животните излизат на паша след зимния оборен период;
- през зимата жертви на хищници стават основно раждащи и болни животни, които замръкват на пасището или се отделят от стадото;
- козите по-често стават жертва на хищници от овцете, защото често се отделят от стадото;
- повечето стопани (92%) са били еднократно оцетени от нападение на хищници. Само 6 % от стопаните могат да бъдат считани за хронично засегнати от нападения от хищници, но те формират и болшинството от дадените жертви.

Дял на нападенията от хищници над дребен добитък (овце, кози, свине)

Относителен дял на жертвите на хищници

Дял на нападенията над едър добитък (крави, магарета, коне) от различни видове хищници

Вредата от използването на неселективни методи

Използването на капани, примки, както и залагането на отрови е абсолютно забранено и строго наказуемо от закона.

Проучвания показват, че при този начин на преследване на хищници умират 98% повече други животни, които не са цел на деянието.

При залагане на отрови в миналото са унищожени много други застрашени видове животни, както и домашни кучета и котки, домашни животни, деца и др.

Умирали са масово диви прасета и друг дивеч. А както е видно вълците не са свършили. Често се споменават случаи на вторични отравяния на хора от гъби израснали на място, където е била поставена примамката. От селата в община Струмяни се споменава случай, когато умираща по неизвестна причина овца е заклана, а месото разделено между роднини. По-късно 4 човека умират от консумацията му. Причината е отравяне със стрихнин. Овцата е пасла на място, където в миналото е била поставена примамка, вследствие на което умира и хората яли от месото й също умират. По този случай е водено дело в съда в гр. Сандански.

ястреб

орел

мишелов

Грабливи птици

Често, когато в даден район има жертви от ястреби, местните стопани се настройват към грабливите птици като цяло. Така макар и абсолютно незаконно, жертва на гнева на местните стопани могат да станат много редки видове грабливи птици, включително и такива, които по никакъв начин не са отговорни за изчезването на кокошките им.

В България могат да се наблюдават 33 вида дневни грабливи птици, но едва 2 вида от тях могат да се възползват от лесната плячка, която им сервираме (свободно пашуващи кокошки и пилета).

Нека не посягаме на грабливите птици, които са ни по-големи помощници в селското стопанство (унищожавайки големи количества полевки, мишки, насекоми и др.), отколкото вредители в небрежно стопанисвания ни двор.

Голям
ястреб
(кокошкар)

Обикновен
мишелов

Методи за предпазване на домашните животни от нападения на хищници

Животни – пазачи

Животни – пазачи са тези, които стоят със стадото без да нараняват овцете и агресивно отпъждат хищниците. Кучета и магарета са били успешно използвани да пазят селскостопански животни. Изборът зависи от животните, които ще бъдат охранявани, местните условия, вида на хищниците, възможностите за издръжка, и личните предпочитания на стопаните. Каквото и животно – пазач да бъде избрано, трябва да се предвидят разходи за обучение, храна, ветеринарни грижи, и други.

Животните – пазачи могат да бъдат много ефективни, но понякога глутница вълци могат да неутрализират и най-добре обучените и надеждни пазачи, особено ако със стадото няма пастир.

Кучета-пазачи

Използването на кучета – пазачи е добър метод за опазване на стадата от хищници. Ако са добре обучени и с добри показатели, между две и пет кучета, в зависимост от броя на животните в стадото, което охраняват, те са способни да предотвратят почти всяко нападение от хищници.

Важно е да се знае, че кучетата – пазачи са постоянни членове на стадото.

Те не се използват само по време на паша или като домашни любимци.

Има много подходящи породи за целта, но в България най-подходящо е да се използва Каракачанското куче – българска порода, специално

селектирана за охрана на стада и други обекти.

Каракачанските кучетата са най-ефективното оръжие срещу хищниците, като когато са подкрепяни от стопанина си често отблъскват атаките дори на мечки и на глутница вълци.

При пашуване на големи стада или в гористи райони с по-голяма лесистост са необходими повече от две кучета.

Две и повече кучета са много по-ефективни от едно куче.

Добре е кученцата от малки да се поставят в стадото (1-2 месечна възраст), по възможност винаги по двойки.

Най-подходящо е кученцата да започнат да излизат със стадото на 4-5 месечна възраст. И никога да не го напускат.

Храненето се извършва в двора на кошарата. Добре е овчарските кучета да привикнат на вегетарианска храна.

Най-подходящо е объркването на царевично или пшенично брашно с мляко, суроватка или месен бульон.

Ако се дава месо или кокали, то те непременно трябва да са печени или варени. Даването на сурово месо на кучетата може да създаде

проблеми с изхранването им, честото им опаразитяване

и агресивност спрямо животните, които охраняват. За да се избегне преследването на дивеч в района на пасището от овчарските кучета и за да не напускат стадото по тази причина, се препоръчва поставянето на спъвалки.

В райони, където се очаква кучетата да влязат в схватка с хищници е добре да им се поставят бодливи нашийници.

В редки случаи кучетата могат да наранят овца, или да скитат далеч от стадото и да не стоят при овцете.

Да се отглеждат кучета е сравнително скъпо, но те върно ще пазят не само

стадото от хищници, но и фермата, кошарата и стопанина си.

Магарета – пазачи

Магаретата са били използвани от векове да пазят овце и други стадни животни. Те са много интелигентни животни, с остър слух и зрение и са консервативни по природа. Магаретата не обичат промените в заобикалящата ги среда и ще прогонят вълк, чакал или скитащо куче по-скоро, защото е натрапник, отколкото поради инстинктивния си неприязън към кучета. Магаретата се отглеждат сравнително лесно – хубава паша или сено и вода е всичко от което се нуждят. Но не всички магарета са пазачи. Някои няма да обърнат внимание на нападателя. Други бягат от нападащия хищник. А някои дори нападат овцете и козите, които се предполага, че трябва да пазят.

Препоръчва се използването на едно магаре в стадо, за предпочитане женско или кастрирано мъжко.

Магарета – пазачи, могат да се използват в равнинни и открити райони, където най-големият очакван хищник е чакалът. В тези райони би било излишно изхранването на кучета.

Предпазване на домашни птици от нападения на грабливи птици

Най-сигурният метод за предпазване на домашните птици от нападения от грабливи птици е първите да бъдат отглеждани на затворено. Когато стопаните вземат решение да пашуват кокошки, пилета и млади пуйки на свободна паша, те трябва да са подготвени за известни загуби. Все пак, нищо не е безплатно. Безплатната храна, която получават кокошките пашувайки на воля около селото се компенсира от загубите от нападения на ястреби. Често пашуването на едри пуйки заедно с кокошките обезкуражава ястребите и те по-рядко нападат кокошки. Освен това, неголямо домашно куче също може да предпази свободно пашуващите кокошки. Но трябва да се внимава, защото кучетата също могат да се научат да ядат кокошки и най-вече яйцата им.

**Породи домашни животни,
които сами се предпазват от нападения на хищници**

В някои райони на страната се отглеждат крави на целогодишна свободна паша.

Така, с течение на времето те придобиват способността да се пазят взаимно от хищници, като пашуват в стадо и ношуват образуващи кръг, в центъра на който стоят телетата. Тази тактика е успешна, но макар и рядко кравите от тези стада също дават жертви, също както и дивите животни – при здравословни проблеми или неопитни родители да защитят малкото си и др. Освен това, в съвременната обстановка този начин на паша не се препоръчва, тъй като животните често стават обект на кражби.

В районите, където вълкът е често срещан хищник, се препоръчва отглеждането на дребни и пъргави породи овце, които са селектирани при такива условия от векове.

Такива са каракачанската овца (влашка овца, дивурка) и други, които са пъргави и в случай на необходимост могат да се предпазят, особено ако стадото е охранявано от кучета и пастир.

Превантивни мерки за предпазване на стадото от нападения на хищници

Здравословно състояние на стадото

Здравите животни са по-малко изложени на нападение от хищници. Болните животни често изостават от стадото и могат да бъдат изгубени на пасището, и да станат жертва на хищници.

Това важи особено, ако животното замръкне на пасището.

Време и място на оагванията

Най-много нападения от хищници обикновено се регистрират от късна есен до късна пролет, когато естествената храна на хищниците в природата е сравнително малко и нуждите от хранителни вещества през студените зимни месеци са по-големи. В същото време хищниците се нуждаят от повече храна през техния размножителен период, когато хранят малките си, от началото на пролетта до лятото. Тогава и повече стада са на паша и са достъпни за хищниците, но пък има и повече естествена храна в природата.

Оагването често е причина овце да замръкват на пасищата и така да стават жертва на хищници. Затова е добре оагванията да се планират така, че да стават по време на оборния период на отглеждане на стадото. Освен това, стопаните трябва да наблюдават в сезона на агненето всички животни и да спират от паша тези, които се очаква да родят всеки момент. Всичко това важи и за козите и кравите.

Огради и кошари извън населените места

Често срещано явление е хищник да проникне в кошарата или ограждението, където нощува стадото. При съвременните условия е редно тези места да бъдат по-добре укрепени срещу хищници. Най-добре е да се използват кошари с покрив, изградени и/или заградени с каменни стени или зидове.

Депониране на умрели животни

Изхвърлянето на умрели животни около кошарата или по пасищата може да привлече хищниците във вашия район. За целта е по-добре, умрелите животни да бъдат транспортирани до изградените за целта трупосъбирателни площадки.

Присъствие на човек

В много случаи присъствието на човек в или около кошарата, и със стадото възпрепятства хищниците да атакуват животните. Това се отнася особено за здрави и силни хора, които често викат и присъствието им е осезателно в района на стадото.

Новости

Чанове и хлопки поставени на вратовете на овцете, алуминиеви капачки от кисело мляко или капачки за буркани, парцали и други подобни предмети завързани по дърветата и храстите около кошарата и пасището, обикновено въздействат отблъскващо на хищниците. Добра тактика е често да се сменят местата и вида на плашилата. Също така пускането на радио от кошарата би могло да притесни повечето видове едри хищници.

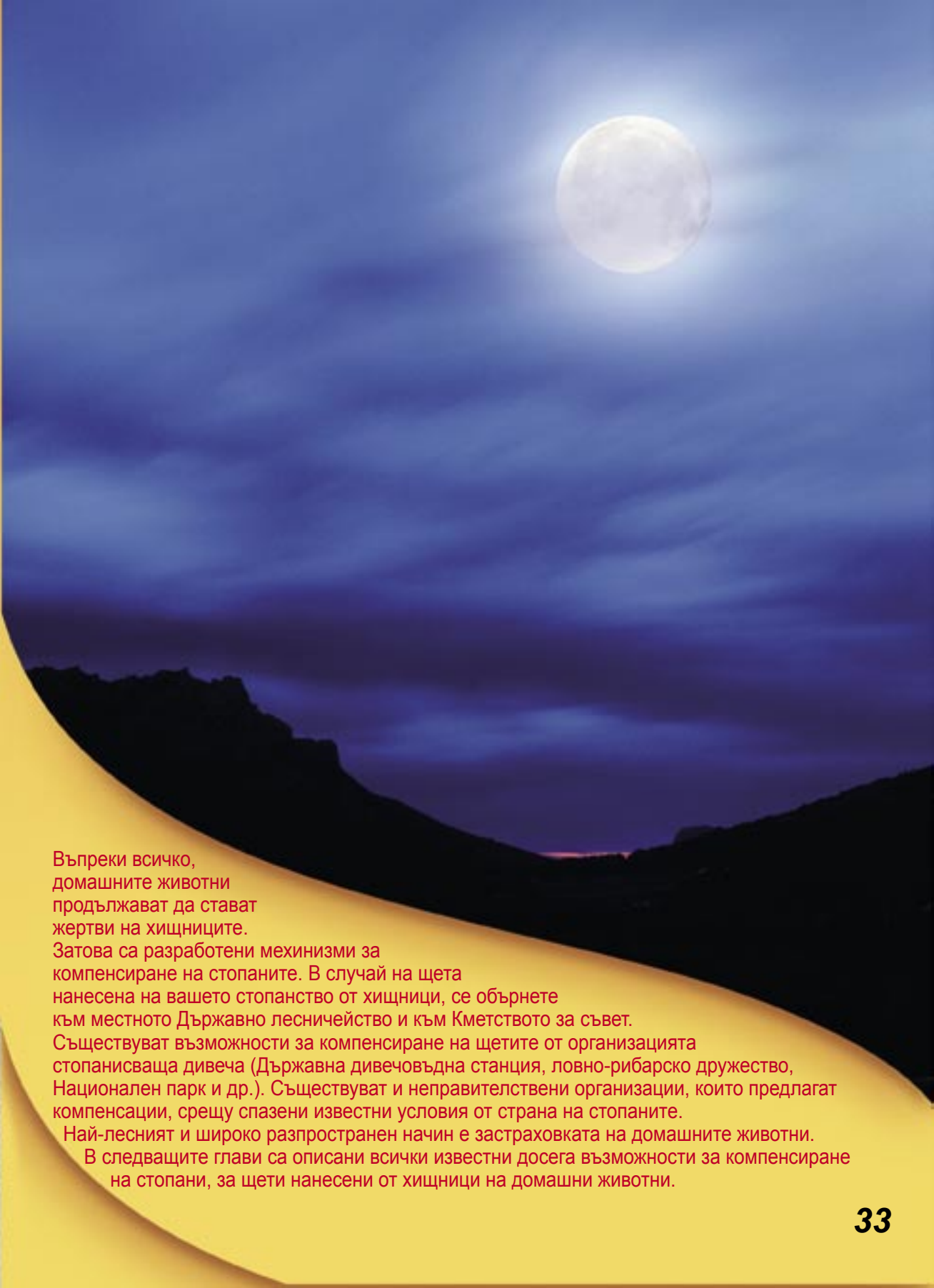
Какво да правите, когато имате проблеми с хищници?

Всяка ферма среща различни проблеми при предпазване на селскостопанските животни от хищници. В повечето случаи, комплексен подход, с използване на различни видове предпазни мерки работи най-добре.

Денонощното присъствие на пастир и овчарски кучета е най-добрият метод за охрана на стадата от хищници.

Други методи, които се използват, с различна степен на ефективност включват:

- Неизползване на пасища, където има висок риск от нападения от хищници;
- Оагване през есента, за да се избегне пролетното оагване, когато хищниците се размножават и имат нужда от повече храна;
- Осветяване на кошарата през нощта;
- Поставяне на, колкото е възможно повече и с различна големина звънци на овцете, за да създават шум;
- Закачване на капачки за буркани по храсти и дървета около кошарата;
- Денонощно включен радиоприемник да създава шум около кошарата;
- Използване на бомбички – пиратки за отпъждане на хищници;
- Недопускане на оагване на пасището;
 - Изсичане на храстите и високи треви около пасището (естествени укрития за хищниците), прочистване на дърветата от ниските клони;
 - Бързо и правилно депониране на умрелите животни далеч от кошарата.

Въпреки всичко,
домашните животни
продължават да стават
жертви на хищниците.

Затова са разработени механизми за
компенсиране на стопаните. В случай на щета
нанесена на вашето стопанство от хищници, се обърнете
към местното Държавно лесничейство и към Кметството за съвет.

Съществуват възможности за компенсиране на щетите от организацията
стопанисваща дивеча (Държавна дивечовъдна станция, ловно-рибарско дружество,
Национален парк и др.). Съществуват и неправителствени организации, които предлагат
компенсации, срещу спазени известни условия от страна на стопаните.

Най-лесният и широко разпространен начин е застраховката на домашните животни.

В следващите глави са описани всички известни досега възможности за компенсиране
на стопани, за щети нанесени от хищници на домашни животни.

Компенсирате на стопаните при щети от хищници

Чуждестранен опит в компенсиране на щети от хищници в селското стопанство

В Русия, за да опазят амурския тигър, неправителствени организации компенсират щетите на стопаните на елени, като им дават по 100 кг. фураж за всяка жертва. Средствата за закупуването на фуража се предоставят от международни фондации като Фондация „Тигрис“ – Холандия.

В САЩ, неправителствената организация „Защитници на дивата природа“ осигурява финансова компенсация за щети нанесени от вълци и мечки на стопани на домашни животни. Те набират средствата за компенсации от дарения на свои членове и членски внос в тяхната организация.

В някои области на Индия местното управление обезщетява щетите нанесени от хищници на домашни животни. Щети нанесени на кози не се компенсират.

В Гърция и други страни членки на Европейския съюз, държавата изплаща щетите от хищници на стопаните, но процедурата е много тромава и бюрократична, което често възпрепятства ощетените да търсят правата си.

В САЩ, използват южноамериканската лама за предпазване на домашните животни от нападения на койоти.

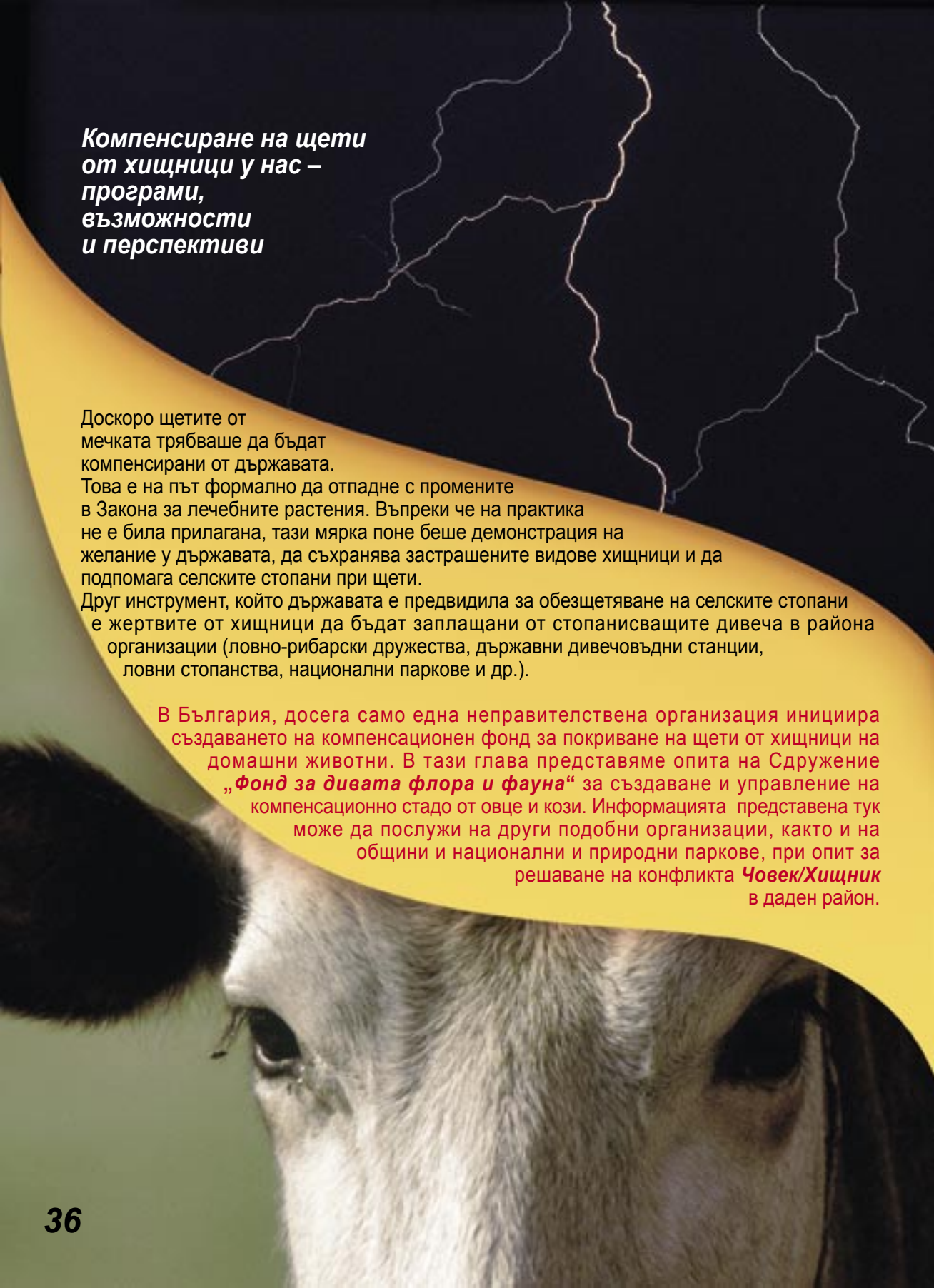

Компенсиране на щети от грабливи птици:

Всички селски стопани, застраховани при застрахователната компания „Сауд Африкан Ийгъл“ – Южна Африка са автоматично застраховани за щети нанесени от орли на домашни животни. „Сауд Африкан Ийгъл“ плаща максимално 3000 ранда годишно на един стопанин, с лимит от 200 ранда за едно животно. За да бъде изплатена застраховката, ощетеният фермер трябва да докаже, че щетата е била нанесена от орел. За да подпомогне фермерите да разпознават щетите нанесени от орли „Сауд Африкан Ийгъл“ съвместно с Групата за опазване на хищните птици в Южна Африка са издали книжката „Невинен до доказване на противното“.

В изданието са представени всички видове орли в Южна Африка, тяхното разпространение и видовете щети, които те биха могли да нанесат на домашни животни. Също така се дават съвети, как да се предпазят домашните животни и е обяснена ползата от орлите в природата и около фермите, както и необходимостта от тяхното опазване.

Компенсирание на щети от хищници у нас – програми, възможности и перспективи

Доскоро щетите от
мечката трябваше да бъдат
компенсирани от държавата.

Това е на път формално да отпадне с промените
в Закона за лечебните растения. Въпреки че на практика
не е била прилагана, тази мярка поне беше демонстрация на
желание у държавата, да съхранява застрашените видове хищници и да
подпомага селските стопани при щети.

Друг инструмент, който държавата е предвидила за обезщетяване на селските стопани
е жертвите от хищници да бъдат заплащани от стопанисващите дивеча в района
организации (ловно-рибарски дружества, държавни дивечовъдни станции,
ловни стопанства, национални паркове и др.).

В България, досега само една неправителствена организация инициира
създаването на компенсационен фонд за покриване на щети от хищници на
домашни животни. В тази глава представяме опита на Сдружение
„**Фонд за дивата флора и фауна**“ за създаване и управление на
компенсационно стадо от овце и кози. Информацията представена тук
може да послужи на други подобни организации, както и на
общини и национални и природни паркове, при опит за
решаване на конфликта **Човек/Хищник**
в даден район.

Първоначална инвестиция за създаване на Компенсационен фонд за щети от хищници

№	Бюджетно перо	Сума в лева
1.	100 овце	8000
2.	3 коча	450
3.	20 кози	1200
4.	1 пръч	80
5.	Кошара	3000
6.	Автомобил	3000
7.	Заплата за овчар за първите 6 месеца	1800
8.	Всичко	17 530

Примерен бизнес план на компенсационно стадо от 100 овце и 20 кози

Разходи в лева		Приходи в лева	
Заплата и социални осигуровки за овчар, за една година	3600	Продажба на 100 агнета	8000
Закупуване на сено	5300	Продажба на 35 ярета	1400
Закупуване на концентриран фураж	1400	Продажба на овче мляко	3500
Изследване и компенсиране на щети, гориво и командировъчни на екипа	700	Продажба на козе мляко	1350
Животни използвани за компенсации и ремонт на стадото	2000	Продажба на вълна	200
Всичко	13000	Всичко	14450

Тук трябва да се има в предвид, че разходите за сено и фураж биха могли значително да се намалят при по-добра организация за набавянето им.

Разликата от прихода и разхода може да се използва за погасяване на непредвидени разходи.

Досега ФДФФ прилага следната схема на работа на компенсационния фонд:

1. ФДФФ провежда разяснителна кампания в селата на Югозападна България за съществуването на Компенсационната програма и условията ѝ.
2. За да бъдат компенсирани при щети, стопаните трябва да спазят превантивните мерки срещу нападения от хищници, които подробно са описани в настоящото издание (стадото винаги да е придружавано от овчар и добри овчарски кучета, добре укрепена кошара, недопускане на свободна паша и нощуване на неохраняван добитък извън селото или кошарата).
3. Стопаните трябва да съобщят на ФДФФ за щетата в срок от 24 часа.
4. Екип на ФДФФ пристига на мястото на инцидента и изследва случая.
5. Съставя се протокол, който подписват стопанинът, местният кмет, ветеринарен лекар, отговорникът по лова към лесничейството и представител на ФДФФ.
6. Екипът на ФДФФ взима трупа на „удавеното“ животно и го транспортира до най-близката площадка за депониране на умрели животни (за храна на мършоядни птици).
7. В зависимост от степента на изпълнение на условията за предпазване на стадото от нападения от хищници, екипът на ФДФФ решава по какъв начин да бъде компенсирана щетата.

**Досега
разработените
от ФДФФ варианти
за компенсиране
на щети са:**

1. Възстановяване на жива овца или коза, съответно – в случаите, когато мерките за предпазване от хищници са напълно адекватни, според изискванията на ФДФФ.
2. Предоставяне на фураж – в случай на щета от нападение на хищници при недостатъчно добре спазени предпазни мерки.
3. Подпомагане на стопанина при снабдяване с добро овчарско куче – в случаите, когато липсата на куче е причина за нападението от хищници.
4. Подаряване на застрахователна полица – в случай на невъзможност от спазване на изискванията на ФДФФ.
5. Безплатна консултация за начина на охрана на стадото в определен район и възможностите за застраховане – в случай на редовно нападение от хищници.

За да се избегнат злоупотреби, ФДФФ компенсира до 2 животни на случай и до 4 животни годишно на един стопанин.

Застраховане на домашните животни срещу щети от хищници

Домашните животни, въпреки нашия стремеж да ги пазим, често стават жертва на хищници и докато има хищници винаги ще бъде така. Един от най-сигурните методи за компенсация на щети е застраховането. В условията на икономическа криза и ширеща се престъпност, тази дейност придоби криминално значение, което спираше хората да си застраховат имуществото, а още повече животните. Освен това болшинството от селските стопани не разполагат със средства за застраховане на животните си.

В настоящия момент конкуренцията на застрахователните компании води до предлагане на все по-изгодни и достъпни условия на застраховане.

В „Хановер КООП България“ ЗАД можете да застраховате своите животни, птици, кошери с пчели срещу смърт, вследствие на: пожар, природни бедствия, злополуки, вкл. нападение от диви животни, заразни, незаразни, паразитни и други болести. В случай на загиване на животното по покритите рискове, стопаните ще получат своето обезщетение, така че да могат да възстановят загубите си.

Застраховането е съвременен и удобен начин да съхраняваме имуществото и да запазим спокойствието си.

За да получите подробна информация и разяснения за застраховането на домашни животни, можете да се обърнете към представителствата на „Хановер КООП България“ ЗАД на посочените адреси и телефони.

Централно управление

София, ул. „Г. С. Раковски“ № 99
Тел.: 02/930 90 50 Факс: 02/987 91 67
e-mail: insurance@hannover-coop.bg;
head_office@hannover-coop.bg

Генерални агенции

Благоевград, ул. „В. Мечкуевски“ № 13
Тел.: 073/ 882 802;
blagoevgrad@hannover-coop.bg
Бургас, ул. „Фердинандова“ № 43
Тел.: 056/ 841 801; burgas@hannover-coop.bg
Варна, ул. „Одесос“ № 20
Тел.: 052/ 605 253; varna@hannover-coop.bg
Велико Търново, ул. „В. Левски“ № 15
Тел.: 062/ 601 627; vtarnovo@hannover-coop.bg
Видин, Бул. „Княз Ал. Батенберг“ № 23А
Тел.: 094/ 604 260; vidin@hannover-coop.bg
Враца, ул. „Хр. Ботев“ № 54
Тел.: 092/ 631 81; vraza@hannover-coop.bg
Добрич, ул. „25-ти септември“ № 26
Тел.: 058/ 229 61; dobrich@hannover-coop.bg
Ловеч, ул. „Търговска“ № 55
Тел.: 068/ 600 940; lovech@hannover-coop.bg
Пазарджик, ул. „Хан Крум“ № 1А
Тел.: 034/ 448 828;
pazardjik@hannover-coop.bg
Перник, ул. „Брегалница“ № 6
Тел.: 076/ 604 552; pernik@hannover-coop.bg
Плевен, ул. „Д. Константинов“ № 119
Тел.: 064/ 801 078; pleven@hannover-coop.bg

Пловдив, ул. „Опълченска“ № 4
Тел.: 032/ 621 027; plovdiv@hannover-coop.bg
Пловдив 2, ул. „Ибър“ № 19
Тел.: 032/ 968 255; plovdiv2@hannover-coop.bg
Разград, ул. „България“ № 23
Тел.: 084/ 660 015; razgrad@hannover-coop.bg
Русе, ул. „Славянска“ № 17
Тел.: 082/ 824 515; ruse@hannover-coop.bg
Силистра, ул. „Цар Шишман“ № 34
Тел.: 086/ 820 636; silistra@hannover-coop.bg
София 1, ул. „Аксаков“ № 48
Тел.: 02/ 987 74 87; sofia1@hannover-coop.bg
София 2, ул. „Д. Хаджикоцев“ № 8
Тел.: 02/ 963 06 20; sofia2@hannover-coop.bg
София 3, ул. „Козлодуй“ № 2
Тел.: 02/ 936 61 86; sofia3@hannover-coop.bg
Стара Загора, ул. „Хр. Ботев“ № 139
Тел.: 042/ 3 95 77;
starazagora@hannover-coop.bg
Хасково, ул. „М. Дринов“ № 4
Тел.: 038/ 665 747;
haskovo@hannover-coop.bg
Шумен, бул. „Славянски“ № 24
Тел.: 054/ 612 97; shumen@hannover-coop.bg
Ямбол, ул. „Цар Иван Александър“ № 19Б
Тел.: 046/ 41 89; jambol@hannover-coop.bg

Офиси

Козлодуй, бл. 80, вх. А
Тел.: 097 382014
Нови Искър, ул. „Искърско дефиле“ № 265
Тел.: 991/ 31 16;

Важни адреси

I. Държавни институции

1. Регионални инспекции по околна среда (РИОСВ)

РИОСВ	ДИРЕКТОР, ТЕЛ., МОБ.	АДРЕС	ДЕЖУРЕН ТЕЛЕФОН	ФАКС, E-mail Address
Благоевград	Ангел Георгиев 073/ 885161 048 832533	ул. „Трайчо Китанчев“ № 1, п.к.163	073/ 885160	073/ 885158 blriosv@yahoo.com
Бургас	Симеон Симеонов 056/ 813 207, (205) 048 832534 088 790641	к-с „Лазур“ ул. „Перуцица“ № 67, ет.3, п.к. 219	056/ 813 213 056/ 813 199	056/ 813 200 riosvbs@unacs.bg
Враца http:// vracakarst.com/riosv/	Георги Ценов 092/ 624 761 048 832539	ул. „Екзарх Йосиф“ № 81	092/ 629 211	092/ 624 761 riosv_vr@m-real.net
Варна	Теодора Караиванова 052/ 634 581, (579) 048 832536	ул. „Ян Палах“ № 4	052/ 634 589	052/ 634 593 Riosv-vn@revolta.com
Велико Търново	Елена Григорова 062/ 620 351 048 832537	ул. „Никола Габровски“ № 68, п.к.11	062/ 620 358	062/ 623 784 riosv_vt@vt.techno-link.com
Монтана http:// riosvmon.net-surf.net/	Боян Цолов 096/ 300 960 048 832883	ул. „Юлиус Ирасек“ № 4	096/ 300 961	096/ 300 960 riosv_mont@asystbg.com
Пазарджик	Гергана Шишиньова 034/ 444 389 048 832884	ул. „Ген.Гурко“ № 3, ет. 4, п.к. 220	034/ 441 875	034/ 445 585 riosv-pz@cybcom.net
Плевен	Валентин Кашев 064/ 80 17 68 064/ 800 711 048 832885	ул. „Александър Стамболийски“ № 1	064/ 800 711 064/ 804 030	064/ 801 768 064/ 800 711 Riosvpl@yahoo.com
Пловдив	Ивайло Йотков 032/ 270 190 048 832887 0888 499667	бул. „Марица“ 122	032/ 643 245	032/ 628 994 riosv_plovdiv@dir.bg
Русе http://riosvrs.hit.bg	И.д. Мирена Ботева- Дринкова 082/ 820 771 048 832890	ул. „Придунавски булевард“ № 20, п.к. 26	082/ 820 774	082/ 820 779 <a href="mailto:riosvrusse@
exco.rousse.bg">riosvrusse@ exco.rousse.bg
София	Гергана Благиева 02/ 955 93 62, (6498), (6433) 048 832971	бул. „Цар Борис III“ № 136, ет. 4	02/ 856 51 52 – „зелен телефон“ 0887 787476 – М. Попов	02/ 955 93 62 <a href="mailto:riew-sofia@
riew-sofia.government.bg">riew-sofia@ riew-sofia.government.bg
Ст. Загора http://riosvsz.dir.bg	Пенка Начева 042/ 602 447 042/ 602 683 0887 802777	ул. „Стара планина“ № 2, п.к. 143	042/ 602 434	042/ 602 447 riosvsz@stz.orbitel.bg
Смолян	Илия Спилков 0301/ 62 764 0301/ 60 113 048 832963; 0887 861771	ул. „Дичо Петров“ № 16	0301/ 60 100	0301/ 60 121 smolian@riew.org
Хасково	Димитър Илиев 038/ 664 608 048 832973	ул. „Добруджа“ № 14, ет. 2	038/ 665 344	038/ 622 173 riosv@aidabg.net
Шумен	И.д. Методи Върбанов 054/ 574 60 048 832985	ул. „Съединение“ № 71, ет. 4	054/ 549 76	054/ 568 40 054/ 549 16 Riosv-shn@icon.bg

2. Администрации на Национални паркове

НАЦИОНАЛЕН ПАРК	ДИРЕКТОР, МОБИФОН	АДРЕС	ДЕЖУРЕН ТЕЛЕФОН	ФАКС, E-mail Address
ДНП Рила http://rilanationalpark.org	Васил Петров зам.директор 048 862106	гр. Благоевград ул. "Бистрица", 12 В	073/ 805 37 048 863160	073/ 810 23 nprila@infonet.techno-link.com
ДНП Централен Балкан	Нела Рачевиц 048 862214	гр. Габрово, ул. "Бодра смяна" 3	066/ 801 285 066/ 801 278	066/ 801 277 office@centralbalkan.bg
ДНП Пирин http://pirin-np.com	Георги Грънчаров 048 862087	гр. Банско Ул. "България" 4	0744/ 382 04	0744/ 382 02 pirin_np@abv.bg

3. Администрации на Природни паркове

- Дирекция на Природен парк „Шуменско плато“ – Шумен – инж. Лидия КУНЕВА, тел.: 054/ 800 466
- Дирекция на Природен парк „Златни пясъци“ – Варна – инж. Юлия ТУМБАРКОВА, тел.: 052/ 608 239
- Дирекция на Природен парк „Странджа“ – Малко Търново – инж. Стефан ЗЛАТАРОВ, тел.: 05952/ 28 96
- Дирекция на Природен парк „Врачански Балкан“ – Враца – инж. Николай НЕНЧЕВ, тел.: 092/ 331 49
- Дирекция на Природен парк „Сините камъни“ – Сливен – инж. Иван ИВАНОВ, тел.: 044/ 662 961
- Дирекция на Природен парк „Русенски Лом“ – Русе – инж. Милко БЕЛБЕРОВ, тел.: 082/ 272 397
- Дирекция на Природен парк „Витоша“ – София – инж. Тома БЕЛЕВ, тел.: 02/ 988 58 41
- Дирекция на Природен парк „Рилски манастир“ – гр. Рила – инж. Михаил МИХАЙЛОВ, тел.: 07054/ 22 93
- Дирекция на Природен парк „Персина“ – Белене – инж. Атанас ПОПОВ, тел.: 0658/ 226 84

Национално управление по горите (НУГ)

София 1040, бул. „Хр. Ботев № 55“, Телефон: 02/ 9851 15 10, Факс: 02/ 981 37 36, <http://www.nug.bg>

II. Неправителствени природозащитни организации

Българско дружество за защите на птиците (БДЗП)

Централен офис:

София – тел.: 02/ 971 58 55, 971 58 56, 971 58 57, 971 58 58, факс: 02/ 715 285

Регионални офиси:

Пловдив – тел./факс: 032/ 626 212

Хасково – тел./факс: 038/ 622 964

Маджарово – мобилен: 048 829820

Бургас – тел./факс: 056/ 841 268

Варна – тел./факс: 052/ 302 536

Свищов – тел./факс: 0631/ 640 14

Сдружение „Фонд за дивата флора и фауна“ (ФДФФ)

Благоевград – тел.: 073/ 881 440, мобилен: 048 914400

Котел – мобилен: 098 623682

София – тел.: 02/ 203 233

III. Развъдници на овчарски кучета

РАЗВЪДНИК „ГОРАН“

Предлага български планински кучета (каракачански),

Димитър Драганов, София, тел.: 02/ 270 097, 0888 811374

РАЗВЪДНИК „КАРАКИТАН“

Развъдник за каракачански кучета

Сидер и Атила Седефчеви, Перник, тел.: 076/ 257 70, 0888 788121; karakachan@abv.bg

Използвана литература

Михайлов, Х., С. Стоянов. 2001. Ловни птици и бозайници в България. Практическо ръководство. С., Издателство Пенсофт.

Попов, В., А. Седефчев. 2003. Бозайниците в България. Определител. С., Библиотека Витоша.

Стойнов, Е. 2004. Доклад за състоянието на проблема с незаконното използване на отровни примамки и тяхното въздействие на дивите животни. Доклад към Фондацията за опазване на черния лешояд. Благоевград. ФДФФ.

Bowland. A., & Coll., 1995. Roofdiere en boere. Johannesburg. Trust vir Bedreigde Natuurlewe.

Интернет

Defenders of Wildlife, USA – www.defenders.org

Tigris Foundation, Holland – www.tigrisfoundation.nl

Manitoba Crop Insurance Corporation, Canada – <http://www.mcic-online.com>

<http://www.gov.on.ca>

<http://texnat.tamu.edu>

<http://www.farmingmagazine.com>

<http://www.wwfindia.org/tiger.htm>

<http://www.knipeland.com>

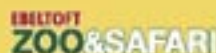
<http://www.snowleopard.org>

Благодарности

Отпечатването на тази книга нямаше да бъде възможно без помощта на БШПОБ/БФБ, Зоопарк Де Доуе – Франция, Малки грантове Ръфорд на Фондация Уитли – Великобритания, Зоопарк Виена – Австрия, Фондацията за опазване на черния лешояд, Франкфуртското зоологическо дружество, Зоопарк Ебелтофт – Дания, Био-Зоо Информация – Дания, както и персонално на Явор Илиев, Христо Иванов, Христо Христов, Надя Вангелова, Стамен Станчев и др., за което им изказвам искрена благодарност.

Acknowledgements

This booklet would not have been prepared without the initial help of BSBCP/ BBF, Zoo De Doue – France, Rufford Small Grants of Whitley Laing Foundation – Great Britain, Vienna Zoo – Austria, Black Vulture Conservation Foundation, Frankfurt Zoological Society, Ebeltoft Zoo – Denmark, Bio/Zoo Information, as personal help of Yavor Iliev, Hristo Ivanov, Hristo Hristov, Nadya Vangelova, Stamen Stanchev which for I am very grateful.

- Transhumance
- Extensive livestock breeding
- Traditional guards
- Balance
- Wildlife

- Сезонна миграция на стадата
- Екстензивно животновъдство
- Традиционна защита
- Естествен баланс
- Дива природа

ФДФФ
Фонд за дивата флора и фауна
2700 Благоевград, П.К. 78
Тел.: 073/ 881 440
e-mail: lico@pirin.com

FWFF

Wild Flora & Fauna Fund
2700 Blagoevgrad, PO Box 78
Tel.: +359 73/ 881 440
e-mail: lico@pirin.com

www.fwff.org

ISBN 954-91505-1-8

